

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia de Securitate 12(1) (2022)

ISSN 2657-8549

DOI 10.24917/26578549.12.1.5

Agnieszka Labus

Politechnika Śląska w Gliwicach

ORCID ID: 0000-0003-0997-3178

Edyta Sadowska

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

ORCID ID: 0000-0003-3111-2796

Miasto przyjazne starzeniu w kontekście bezpieczeństwa społecznego

An age-friendly city in the context of social security

Abstrakt

Postępujące procesy demograficzne rozpatrywane w szczególności pod kątem potrzeb starzejącego się społeczeństwa wraz z procesami urbanizacyjnymi powodują szereg nowych wyzwań w kontekście miast przyszłości. Redefinicja dotychczasowych norm i wartości nabiera nowego wymiaru, bowiem dotychczasowe rozwiązania stają się niewystarczające. Coraz większego znaczenia nabiera koncepcja Rowe'a i Kahna dotycząca pomyślnego starzenia się (*successful aging*) będąca nośnikiem zmian zwłaszcza w sferze zdrowia, produktywności oraz samodzielności osób starszych, a idea miasta przyjaznego starzeniu wydaje się rozwiązaniem na najbliższe lata, także w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa społecznego.

Słowa kluczowe: zmiany demograficzne; bezpieczeństwo społeczne; starzejące się społeczeństwo; miasto przyszłości; miasto przyjazne starzeniu się

Abstract

The progressing demographic processes have new advances in the face of the needs of an aging society, along with urbanization processes create a number of new challenges in the context of the future. The redefinition of the existing norms and values takes on a new dimension, making the existing solutions insufficient. The concept of successful aging by Rowe and Kahn, which is a vehicle of changes, in particular in the area of health, productivity and independence of older people, is becoming more and more important, and the idea of an age-friendly city seems to be a solution for the coming years, also in the context of ensuring social security.

Keywords: demographic changes; social security; aging society; city of the future; age-friendly city

Wprowadzenie

Obserwowane zmiany demograficzne znacząco wpływają na przekrój społeczny, a nasilone procesami postępującej urbanizacji, coraz częściej w multidyscyplinarnych dyskusjach na temat formującego się bezpieczeństwa społecznego pojawiają się w kontekście miast przyszłości. Zgodnie z przewidywaniami w roku 2050 liczba populacji na świecie wzrośnie do 9,3 biliona. W krajach rozwiniętych będzie to oznaczało znaczący wzrost udziału liczby osób starszych, który w roku 2050 według prognoz ma osiągnąć blisko 2 biliony (Skouby, Kivimäki, Haukipuro, Lynggaard, Windekilde, 2014). Według raportu *World Population Data Sheet* do roku 2030 w Europie odsetek osób po 60 roku życia wyniesie 25% (Population Reference Bureau, 2006), a spadający poziom dzietności nie pozwoli spełnić wymogów zastępowalności pokoleń. Zmiany te obserwowane są już od wielu lat, trend spadkowy wskaźnika wsparcia w latach 1950–2005 spadł z 12 do 9 osób na jedną osobę powyżej 65 roku życia, zaś według analiz zmian demograficznych przewiduje się, że do 2060 roku spadnie on do 2 osób na jedną osobę powyżej 65 roku życia (EU, 2012). Ma to ogromne znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa społecznego, a patrząc w stronę nasilających się procesów urbanizacyjnych, znacząco wpłynie na kształtowanie się miast przyszłości i ich zrównoważonego rozwoju.

Skupiając się na powyższych dwóch procesach – starzeniu się społeczeństwa i urbanizacji – autorki podjęły próbę przeprowadzenia krytycznej analizy literatury przedmiotu kierunkującej założenia powstawania bezpiecznych miast przyjaznych starzeniu się.

Bezpieczeństwo społeczne wobec zachodzących zmian demograficznych i urbanizacyjnych

Bezpieczeństwo społeczne stanowi jeden z podstawowych filarów bezpieczeństwa wewnętrznego każdego państwa. Złożone z działań wielu grup społecznych – formalnych i nieformalnych (Leszczyński, Mika, 2010), skupionych wokół wyzwań związanych z zapewnieniem społecznego dobrostanu (zaspokojenie potrzeb egzystencjalnych, a także potrzeb wyższego rzędu) (Skrabacz, 2012), w tym nie tylko w ujęciu negatywnym, jako zabezpieczenie przed zagrożeniami, lecz także rozumiane jako zagwarantowanie możliwości rozwoju zarówno jednostki, jak i społeczeństwa (Książopolski, 2001) – wciąż nabiera nowych szerszych znaczeń. W Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej bezpieczeństwo społeczne jest realizowane w obszarach związanych z: zapewnieniem systemu ochrony dziedzictwa narodowego, edukacją, udziałem mediów w systemie demokratycznym, a także, co znaczące dla podejmowanego tematu, w obszarze związanym z przemianami demograficznymi (Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, 2014). Analizując kwestie bezpieczeństwa społecznego, warto nie tylko wziąć pod uwagę aktualne wyzwania i potrzeby, lecz także podjąć próbę

identyfikacji i szerszej analizy zjawisk, które w niedalekiej przyszłości w znaczący sposób wpłyną na ten obszar.

Jednym z trendów o szerokim interdyscyplinarnym kontekście są zachodzące zmiany demograficzne i społeczne. Jak słusznie zauważa P. Szukalski, jesteśmy współcześnie w fazie przeformułowania podejścia do starości zarówno na poziomie mikrojednostkowym (demokratyzacja starości), jak i na poziomie makropopulacyjnym (przejście od poziomu zagrożenia do poziomu wyzwania i budowania strategii). Obserwowane przeobrażenia demograficzne, będące wypadkową kilku procesów związanych zarówno ze zmieniającym się wskaźnikiem urodzeń i zgonów, jak i ze zmianami zdrowotnymi i epidemiologicznymi, powodowane konwergencją rozwoju nauki (medycyny, biogerontologii), technologii, a także zmianami świadomościowymi jednostek i społeczeństw w zakresie zdrowia, prowadzą nas do zjawiska wydłużającego się życia ludzkiego oraz wzrostu jego jakości (Szukalski, 2006). Z jednej strony zachodzące procesy można uznać za ogromną możliwość i tryumf ludzkości, a z drugiej – w najbliższym czasie mogą one stanowić najpotężniejsze wyzwanie o charakterze zarówno wewnętrznym (krajowym), kontynentalnym, jak i globalnym. I choć Światowa Organizacja Zdrowia uznała lata 2020–2030 za dekadę starzenia się w dobrym zdrowiu, to jednocześnie pamiętać trzeba, że procesy starzenia się związane są z powstawaniem wielu barier wynikających z postępujących ograniczeń zmysłowych (wzroku, słuchu), mobilnych, a także większej podatności na choroby (zwłaszcza choroby przewlekłe). Wydłużające się życie ludzkie należy zaplanować w wielu obszarach – zdrowotnym, rynku pracy, finansowania, a także w obszarze związanym z szeroko rozumianą architekturą przyszłych *smart cities*. Zmieniające się bowiem systemy gospodarcze, system emerytalny, opieka zdrowotna mają znaczący wpływ na redefinicję podstawowych wzorców i założeń dotyczących starzenia się (Beard, Petitot, 2010). Coraz większego znaczenia nabiera koncepcja Rowe'a i Kahna dotycząca pomyślnego starzenia się (*successful aging*) będąca nośnikiem zmian zwłaszcza w sferze zdrowia, produktywności oraz samodzielności osób starszych.

Analizując kwestie związane z zapewnieniem bezpieczeństwa społecznego, należy brać pod uwagę zarówno procesy związane ze starzejącym się społeczeństwem, jak i trend prowadzący do rosnącej urbanizacji i coraz większego znaczenia terenów miejskich. Zurbanizowane formy gospodarowania dążące do przeniesienia środka ciężkości w stronę serwicyzacji, przez lata nabierały znaczenia, redefiniując obszary miejskie w przestrzenie postindustrialne, postmodernistyczne (Słodczyk, 2014). Dlatego też zachodzące procesy urbanistyczne warto rozpatrywać zarówno w kontekście przestrzeni, jak i zmian ekonomicznych oraz wynikających z nich procesów społecznych (Łuczyszyn, 2004). Jak zakładają S. Korenik i A. Korenik: „urbanizacja jest nadzwyczaj złożonym, wieloaspektowym procesem ekonomicznym, społecznym i kulturowym, a na dodatek określonym czasowo i przestrzennie” (2017, s. 48). Mając na uwadze rozwój miast przyszłości w kontekście zaspokojenia potrzeb obecnych mieszkańców, jak również zapewnienia przestrzeni bezpiecznej

i adaptacyjnej na potrzeby przyszłych pokoleń, dyskusja na temat miast przyszłości powinna odnosić się przede wszystkim do zmian demograficznych. Należy zaznaczyć, że w okresie starości potrzeba bezpieczeństwa jest odczuwana szczególnie intensywnie, gdyż w rozwoju osobowości jednostki nasilają się niepokoje i wzrasta poczucie zagrożenia (Szatur-Jaworska, 2016). Zapewnienie bezpieczeństwa stanowi zatem warunek konieczny do rozwoju aktywnego i kreatywnego uczestnictwa seniorów w życiu społecznym. Brytyjski socjolog, oddzielając od siebie pojęcia bezpieczeństwa i zaufania, pierwsze określił jako „poczucie trwania i porządku zdarzeń, w tym wykraczających poza obszar bezpośredniego doświadczenia jednostki” (Giddens, 2007, s. 314), drugie zaś jako „oparte na zawierzeniu, które równoważy niewiedzę lub brak informacji, poleganie na osobach lub systemach abstrakcyjnych” (Giddens, 2007, s. 318). Bezpieczeństwo jest tu przyjmowanym przez ludzi przekonaniem o przewidywalności warunków codziennego obcowania z innymi, trwałości całego porządku społecznego, systemu albo ustroju, które opiera się na nabytych we wczesnym dzieciństwie doświadczeniach pewności, że na innych można polegać. Bezpieczeństwo staje się ważnym czynnikiem aktywnego starzenia się. Oznacza to, że środowiska miejskie muszą być bezpieczne, dostępne i integrujące dla osób starszych o różnych potrzebach i możliwościach. Literatura międzynarodowa od dawna ilustruje paradoks osób starszych, w tym lęk przed przestępczością i rzeczywistym poziomem wiktyimizacji. Chociaż osoby w wieku 65 lat i starsze, jak pokazują badania (Cook, Cook, 1976; Liang, Sengstock, 1983; Malinchak, Wright, 1978; Morgan, Mason, 2014), są mniej narażone jako ofiary przestępczości niż inne grupy wiekowe, to w literaturze (Fattah, 1993; Fattah, Sacco, 2012; Killias, Clerici, 2000; Pantazis, 2000) wskazuje się, że większość tych osób deklaruje poczucie zagrożenia. Istnieje szereg czynników wpływających na poczucie bezpieczeństwa w przestrzeni miejskiej. Poza czynnikami indywidualnymi występującymi w starszym wieku, w tym niestabilnym zdrowiem i niskimi zasobami ekonomicznymi (Beaulieu, Lecer, Dube, 2004; Hale, 1996; Rader, Cossman, Porter, 2012), wpływ ma otoczenie zewnętrzne, w którym żyją i mieszkają osoby starsze (Funk, Allan, Chappell, 2007; Lorenc i in., 2013; Sampson, Raudenbus, Earls, 1997; Wyant, 2008).

Reasumując, nasilające się procesy urbanizacyjne i zmiany demograficzne prowadzą do coraz częstszych dyskusji skierowanych w stronę bezpiecznych miast przyjaznych starzeniu się. Świadomość zmieniających się potrzeb przyszłych seniorów, ich poczucia bezpieczeństwa w przestrzeniach miejskich, narastających trendów związanych z jednoosobowymi gospodarstwami domowymi oraz tendencje do znaczącego wydłużania się życia ludzkiego powinny doprowadzić do coraz częstszych transdyscyplinarnych rozmów i prac, umożliwiających już dziś opracowanie możliwych scenariuszy oraz odpowiadających na nie polityk i strategii w zakresie zapewnienia poczucia bezpieczeństwa osób starszych w środowisku zbudowanym. Biorąc pod uwagę znaczący wpływ bezpieczeństwa społecznego na ogólne poczucie bezpieczeństwa, rola i znaczenie analizy tego fenomenu nabierają zupełnie nowego wymiaru.

Miasto przyjazne starzeniu a miasto bezpieczne – dyskusja i wnioski

Idea miasta przyjaznego starzeniu się sięga powstania Globalnej Sieci Miast i Gmin Przyjaznych Starzeniu się (Global Network for Age-friendly Cities and Communities). Miasto przyjazne starzeniu się określone przez Światową Organizację Zdrowia jako miasto wspierające osoby starsze nie tylko poprzez wzmocnienie systemów opieki, ale w szczególności poprzez szeroko rozumianą aktywizację tych osób, ma być miastem dostępnym dla wszystkich niezależnie od wieku (*universal design*). Złożoność grupy, jaką reprezentują osoby starsze, oraz coraz mocniejsze trendy wzmacniające rozwój kompetencji międzygeneracyjnych stawiają przed miastem szereg wyzwań.

Światowa Organizacja Zdrowia określa, że odpowiedzi projektowe na proces starzenia się społeczeństwa powinny przybierać formę optymalizacji możliwości ochrony zdrowia i polepszenia jakości życia oraz bezpieczeństwa osób starszych. Te działania powinny być realizowane przez: rozpoznanie potrzeb osób starszych, przewidywanie przyszłych potrzeb i elastyczność nastawioną na zmiany, jakie zachodzą, włączając osoby starsze w życie społeczne, w duchu poszanowania zarówno decyzji, jak i wyborów przez nie podejmowanych. Mając na uwadze determinanty społeczne, ekonomiczne, indywidualne, psychiczne, związane z opieką zdrowotną i behawioralne, na kanwie prowadzonych dyskusji i badań (w tym badania przeprowadzonego przez Sieć Miast i Gmin Przyjaznych Starzeniu się WHO) w podręczniku *Miasta przyjazne starzeniu* określono osiem wymiarów istotnych w analizie potrzeb w ramach projektowania miast przyjaznych starzeniu się. Zaliczono do nich: przestrzenie wspólne oraz budynki (*outdoor spaces and buildings*), transport (*transportation*), mieszkalnictwo (*housing*) – jako przestrzenie twarde związane z miastem; kolejno określono środowisko społeczne, zwracając uwagę na: partycypację społeczną (*social participation*), szacunek i integrację społeczną (*respect and social inclusion*), partycypację obywatelską i zatrudnienie (*civic participation and employment*), a także kwestie dotyczące środowiska usług, jak: komunikacja i informacja (*communication and information*) oraz wsparcie społeczności i usługi zdrowotne (*community support and health services*). W ramach działań podejmowanych przez różne miasta wprowadzono indeks bezpiecznych miast 2021, który publikuje corocznie raporty *The Economist Intelligence Unit*, sponsorowane przez NEC Corporation. Raport klasyfikuje 60 miast według 76 wskaźników obejmujących m.in. bezpieczeństwo cyfrowe, zdrowotne, infrastrukturalne, osobiste i środowiskowe. Do najbardziej bezpiecznych miast w 2021 roku zaliczono Kopenhagę. Kluczowym czynnikiem, który sprawia, że Kopenhagę uznaje się za tak bezpieczne miasto, jest niski wskaźnik przestępczości, notowany obecnie jako najniższy od ponad dekady. Taki wynik staje się możliwy dzięki wczesnej interwencji i inicjatywom zapobiegawczym realizowanym przez władze miasta. Wiele z nich jest prowadzonych poprzez lokalną współpracę między szkołami, klubami młodzieżowymi, służbami społecznymi i policją – tak zwany system SSP (szkoły, opieka społeczna, policja). Kopenhaga charakteryzuje się również dużą spójnością społeczną i stosunkowo wąską luką

majątkową, co w znaczący sposób sprzyja realizacji wielu społecznych projektów. Jest to jednocześnie jeden z kamieni węgielnych duńskiej kultury, który w znacznym stopniu przyczynia się do wysokiego poziomu zaufania i bezpieczeństwa.

Przy kształtowaniu miasta przyjaznego starzeniu wśród wielu obszarów i aspektów, które należy uwzględnić, jedną z kwestii jest bezpieczeństwo w mieście. Według WHO środowiska przyjazne osobom starszym sprzyjają zdrowiu i dobremu samopoczuciu oraz uczestnictwu osób w podeszłym wieku. Są dostępne, sprawiedliwe, integracyjne, bezpieczne i wspierające. Celem środowisk przyjaznych starzeniu się jest zdrowie i dobre samopoczucie wszystkich, bez względu na wiek, płeć, pochodzenie kulturowe czy etniczne, stan majątkowy lub stan zdrowia. Ważną rolę, jak wskazano w podręczniku *Miasto przyjazne starzeniu*, odgrywają przestrzenie wspólne i budynki (*outdoor spaces and buildings*). Analizy dzielnic przyjaznych starzeniu – według badań Chiu (2004) dotyczących koncepcji mieszkalnictwa zrównoważonego społecznie i kulturowo oraz ustaleń Clarke i in. (2012) – wskazują, że dzielnice przyjazne starzeniu można charakteryzować czterema atrybutami:

- a) bezpieczeństwo – poczucie bezpieczeństwa i inwigilacja społeczna;
- b) spójność społeczna – poczucie wspólnoty i tożsamości oraz sąsiedztwa;
- c) dostępne obiekty i usługi komunalne;
- d) dobre połączenie z sąsiednimi dzielnicami.

Pięć wymiarów istotnych na poziomie sąsiedztwa to: bezpieczeństwo, możliwość poruszania się pieszo, integracyjny transport publiczny, angażujące i integracyjne społeczności oraz środowisko terapeutyczne w duchu *headling environment* (Labus, Szewczenko, 2017). Takie podejście oznacza, że działania terapeutyczne i wzmacniające (wzmacniające samodzielność, mobilność, aktywność, niezależność) mogą wychodzić poza specjalistyczne placówki medyczne i być częścią zarówno przestrzeni wspólnych, jak i prywatnych.

Często barierą tworzenia miast przyjaznych starzeniu jest doświadczanie przez osoby starsze negatywnych postaw i dyskryminacji ze względu na swój wiek (ageizm), co uniemożliwia pełne uczestnictwo tych osób w życiu społecznym (Scott, 2021), a także wpływa na poczucie bezpieczeństwa. Zachodzące niezwykle szybko zmiany społeczne, brak dialogu międzypokoleniowego, a często również status osób starszych wywierają znaczący wpływ na inkluzję społeczną seniorów i seniorerek. Duże znaczenie na tej płaszczyźnie mają wszelkie procesy wspierające integrację międzypokoleniową i edukację, wskazujące rolę, jaką odgrywają osoby starsze w społeczeństwie. Jak zaznaczono w podręczniku *Miasta przyjazne starzeniu*, istotne stają się działania zmierzające do włączania osób starszych w społeczność lokalną, propagowanie i upublicznianie wizerunku starości – poprzez chociażby włączanie osób starszych do dyskusji prowadzonych w mediach, czy też wspieranie wydarzeń i aktywności realizowanych międzypokoleniowo.

Znaczenie bezpieczeństwa w tworzeniu miast przyjaznych starzeniu podkreślają w swoich badaniach także Adlakha i in. (2020), zwracając uwagę na komfort poruszania się i łagodzenie stresorów miejskich (np. hałasu, złej jakości powietrza).

Cechy sąsiedztwa związane z bezpieczeństwem (np. oświetlenie uliczne) i komfortem poruszania się (np. warunki nawierzchni, dostęp do terenów zielonych) są powiązane z mobilnością i aktywnością fizyczną osób starszych (Aspinall i in., 2010). W większości miast domy i budynki użyteczności publicznej będące pomnikiem historycznym stają się nieadekwatne do dzisiejszych potrzeb. Wraz ze starzeniem się populacji konieczne okazuje się zwrócenie uwagi na adaptacje mieszkaniowe i dostępność budynków użyteczności publicznej. Budynki i przestrzenie wspólne to jedna z kwestii, na którą zwrócono uwagę w badaniu przeprowadzonym przez Globalną Sieć Miast i Gmin przyjaznych starzeniu się. W kontekście budynków i przestrzeni wspólnych respondenci zwrócili uwagę na kwestie związane z dostępem do natury, zanieczyszczeniem natury (śmieci, zbyt duża liczba mieszkańców). Seniorzy i seniorzy, wspominając o dostępności, zwracali uwagę na wyposażenie przestrzeni wspólnych w miejsca do odpoczynku czy ewentualnego schronienia się w razie pogorszenia pogody. Miasto dostępne i przyjazne starzeniu się to zatem miasto oferujące bezpieczeństwo w przestrzeni publicznej, co zależy od projektu konkretnych elementów, użytych materiałów i kształtów zapewniających bezpieczne przemieszczanie się. Sygnalizacja świetlna dla pieszych, ławki i wysokość stopni, jakość nawierzchni i wiaty – każdy element ma znaczenie nie tylko dla dobrego samopoczucia użytkownika, lecz także zagwarantowania dostępności dla wszystkich. Jakość projektowania i utrzymania przestrzeni publicznych jest niewątpliwie jednym z podstawowych elementów gwarantujących osobom starszym możliwość aktywnego życia i poczucie bezpieczeństwa. Dotyczy to zarówno lepszego oznakowania dla osób z niepełnosprawnością słuchu i wzroku, jak i ścieżek przystosowanych dla osób na wózkach inwalidzkich oraz chodników z urządzeniami ułatwiającymi chodzenie czy windami ułatwiającymi przemieszczanie, co można uzyskać dzięki odpowiedniemu zaprojektowaniu przestrzeni wspólnych, które będzie zachęcać osoby starsze do aktywnego spędzania czasu i budowania relacji społecznych.

Kolejnym ważnym elementem jest zapewnienie bezpieczeństwa w mobilności, co wpływa na chęć ludzi do przemieszczania się i korzystania z przestrzeni publicznych oraz terenów zieleni, zwiększając ich poczucie niezależności, wpływając na zdrowie fizyczne, wzmacniając integrację społeczną i dobre samopoczucie emocjonalne. W procesie starzenia się ludzie cierpią z powodu zmniejszenia swoich możliwości fizycznych, co wpływa na skrócenie czasu spędzanego na świeżym powietrzu. Marquet i Miralles-Guasch (2015) wskazują, że życie w środowisku o słabej podaży ścieżek spacerowych przyczynia się do słabej mobilności osób starszych. Atrakcyjność środowiska znacząco wpływa na mobilność tych osób. Środowisko, w którym mieszkają osoby starsze, może sprzyjać aktywności fizycznej, ale również przeciwdziałać mobilności seniorów (Cunningham, Michael, 2004; Gallagher i in., 2010; Mathews i in., 2010; Strath, Isaacs, Greenwald, 2007; Van Cauwenberg i in., 2011). Na przykład w Szwecji Sallis i in. (2009) wskazują, że osoby starsze z wyższym poziomem lęku przed przestępczością rzadziej chodzą. Wyniki raportu Szwajcarskiej Narodowej Fundacji Nauki (Acebillo, 2009) świadczą o tym, że starsze

osoby o dobrym zdrowiu wolą chodzić w miejscach blisko natury, cieków wodnych, parków i centrów miast, a seniorzy o gorszym stanie zdrowia wolą spędzać czas w miejscach, w których jest dużo ludzi. Fobker i Grotz (2006) wskazują, że obecność dobrej infrastruktury w dzielnicach centralnych sprzyja niezależnemu i aktywnemu trybowi życia osób starszych. Łatwo dostępne, zdecentralizowane obiekty usługowe i bogata oferta rekreacji są ważne dla odpowiedniej do wieku dzielnicy mieszkalnej (Humpel, Owen, Leslie, 2002; Owen, Humpel, Leslie, Bauman, Sallis, 2004).

Niebagatelne znaczenie w mobilności ma transport publiczny, który musi być atrakcyjny również dla osób starszych (projekt, oświetlenie i systemy informacyjne przystanków) oraz dostępny poprzez odpowiednie rozmieszczenie przystanków w odniesieniu do określonych tras transportu publicznego i kluczowych punktów zainteresowania. Pojazdy transportu publicznego muszą być przystosowane i zaprojektowane tak, aby reagować na potrzeby osób starszych w zakresie dostępności (autobusy niskopodłogowe, podniesione platformy), ważne jest także zapewnienie bezpieczeństwa wsiadania i wysiadania, siedzenia, oznakowania oraz informacji i komfortu w transporcie publicznym. Integracja i wydajne połączenie między różnymi rodzajami transportu stanowią najważniejszy punkt użytecznej usługi transportowej. Istotnym elementem jest szybka i intuicyjna informacja o transporcie w czasie rzeczywistym, a także uproszczenie systemu biletowego – tylko jeden bilet z obniżonymi opłatami dla obszarów jednorodnych, który należy wziąć pod uwagę, aby lepiej zaspokajać potrzeby transportowe osób starszych w codziennym życiu. Kiedy systemy transportowe osiągną wysoki poziom niezawodności, dostaw i kapilarności, należy również uwzględnić cel, jakim jest zapewnienie pasażerom wysokich standardów komfortu. Istnieje wiele parametrów, które odgrywają ważną rolę w tworzeniu komfortu. Wygodna sieć transportowa jest rozproszona, ciągła i połączona; pojazdy transportowe stają się wygodne, gdy wibracje i hałas są niskie, układ wewnętrzny zapewnia elastyczne i duże przestrzenie, siedzenia zaprojektowane są zgodnie z ergonomią, oświetlenie jest odpowiednio zaprojektowane, a na pokładzie przewidziana jest obsługa komunikatów akustycznych.

Podsumowanie

Dostępne przestrzenie wspólne, umożliwiające i poprawiające mobilność osób starszych, dostępne budynki oraz transport są zaledwie częścią większej całości mającej wpływ na możliwość określania miasta jako przyjaznego starzeniu, szczególnie w kontekście bezpieczeństwa społecznego. Analiza literatury wykazała, że aspekt bezpieczeństwa jest pośrednim elementem kształtowania miasta przyjaznego starzeniu według WHO, przejawiającym się jako konsekwencja pewnych działań w różnych obszarach, tj. mieszkalnictwo, transport, kształtowanie przestrzeni miejskich i budynków itp.

Obserwując zachodzące zmiany społeczne, ekonomiczne, technologiczne, warto mieć na uwadze ciągłą komunikację z osobami zainteresowanymi proponowanymi

rozwiązaniami. Grupa seniorów i senierek jako grupa o charakterze niekoherentnym charakteryzuje się bowiem znacznym zróżnicowaniem potrzeb. Popularne do tychczas myślenie sektorowe staje się nieadekwatne do otaczającej nas rzeczywistości i przyszłości (Labus, Szewczenko, 2017). Bezpiecznie miasto przyszłości to miasto zintegrowane według potrzeb wszystkich grup je zamieszkujących. Projektowanie mieszanego terenu w duchu *mixed land-use* pozwoli na budowę miast kompaktowych, co wzmocni ich dostępność dla wszystkich użytkowników. Właściwie wypracowana współpraca pozwoli bowiem już na etapie projektowania na reagowanie i odpowiedź na wiele potrzeb zarówno dzisiejszych, jak i dobrze zmapowanych wyzwań przyszłości. Takie działania wymagają oczywiście interdyscyplinarnej współpracy zarówno na poziomie poznawania i mapowania potrzeb mieszkańców, jak i na etapie późniejszych działań projektowych, czy nawet estetyzujących przestrzeń. Takie rozwiązania znacząco przyczynią się jednocześnie do wzrostu poczucia bezpieczeństwa wśród osób starszych.

Bibliografia

- Acebillo, J. (2009). *Urbaging: Designing urban space for an ageing society*. Dostęp 12.04.2022, http://www.urbaging.ch/fr/files/NRP54_FSReport_16-02_DEF.pdf.
- Adlakha, D., Sallis, J.F. (2020). Activity-friendly neighbourhoods can benefit non-communicable and infectious diseases. *Cities & Health*, 20.
- Aspinall, P.A., Thompson, C.W., Alves, S., Sugiyama, T., Brice, R., Vickers, A. (2010). Preference and relative importance for environmental attributes of neighbourhood open space in older people. *Environment and Planning. B, Planning & Design*, 37(6).
- Beard, J.R., Petitot, Ch. (2010). Ageing and Urbanization: Can Cities be Designed to Foster Active Ageing? *Public Health Reviews*, 32(2), 428.
- Beaulieu, M., Leclerc, N., Dube, M. (2004). Chapter 8 fear of crime among the elderly: An analysis of mentalhealth issues. *Journal of Gerontological Social Work*, 40, 121–138.
- Ceccato, V., Bamzar, R. (2016). Elderly Victimization and Fear of Crime in Public Spaces. *International Criminal Justice Review*, 1–20.
- Chiu, R.L.H. (2004). Socio-cultural sustainability of housing: A conceptual exploration. *Housing, Theory and Society*, 21(2).
- Clarke, P.J., Ailshire, J.A., House, J.S., Morenoff, J.D., King, K., Melendez, R., Langa, K.M. (2012). Cognitive function in the community setting: The neighbourhood as a source of 'cognitive reserve'? *Journal of Epidemiology and Community Health*, 66(8).
- Cook, F., Cook, T. (1976). Evaluating the rhetoric of crisis: A case study of criminal victimization of theelderly. *Social Service Review*, 50, 632–646.
- Cunningham, G., Michael, Y.L. (2004). Concepts guiding the study of the impact of the built environment on physical activity for older adults: A review of the literature. *American Journal of Health Promotion*, 18, 435–443.
- EU (2012). *The 2012 Ageing Report, Economic and budgetary projections for the 27 EU Member States (2010–2060)*. European Commission, European Economy 2.
- Fattah, E.A. (1993). Some reflections on crime, our response to crime and the prevention of family violence. *Paper presented to the Directors' Research Workshop on Crime Prevention*, January, 26–27.

- Fattah, E.A., Sacco, V.F. (2012). *Crime and victimization of the elderly*. Springer Science & Business Media.
- Fobker, S., Grotz, R. (2006). Everyday mobility of elderly people in different urban settings: The example of the city of Bonn, Germany. *Urban Studies*, 43, 99–118.
- Funk, L.M., Allan, D.E., Chappell, N.L. (2007). Testing the relationship between involvement and perceived neighborhood safety a multinomial log it approach. *Environment and Behavior*, 39, 332–351.
- Gallagher, N.A., Gretebeck, K.A., Robinson, J.C., Torres, E.R., Murphy, S.L., Martyn, K.K. (2010). Neighborhood factors relevant for walking in older, urban, African American adults. *Journal of Aging and Physical Activity*, 18, 99.
- Giddens, A. (2007). *Nowoczesność i tożsamość*. PWN.
- Hale, C. (1996). Fear of crime: A review of the literature. *International Review of Victimology*, 4, 79–150.
- Humpel, N., Owen, N., Leslie, E. (2002). Environmental factors associated with adults' participation in physical activity: A review. *American Journal of Preventive Medicine*, 22, 188–199.
- Killias, M., Clerici, C. (2000). Different measures of vulnerability and their relation to different dimensions of fear of crime. *British Journal of Criminology*, 40, 437–450.
- Korenik, S., Korenik, A. (2017). Rozwój metropolii jako przejaw postępującego procesu urbanizacji. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 467, 47–56.
- Książopouloski, M. (2001). Bezpieczeństwo społeczne. W B. Rysz-Kowalczyk (Red.), *Leksykon polityki społecznej* (s. 20). Oficyna Wydawnicza ASPRA.
- Labus, A., Szewczenko, A. (2017). Przestrzeń miejska z perspektywą 60+ – ujęcie interdyscyplinarne. *Studia KPZK*, 176, 84–97.
- Leszczyński, M., Mika, V. (2010). Bezpieczeństwo społeczne w nowym pojmowaniu bezpieczeństwa państwa. *Acta Scientifica Academiae Ostroviensis*, 33, 101–111.
- Liang, J., Sengstock, M.C. (1983). Personal crimes against the elderly. W J. Kosberg, M.A. Littlejohn (Red.), *Abuse and mistreatment of the elderly: Causes and Interventions* (s. 40–67). JohnWright-PSG.
- Lorenc, T., Petticrew, M., Whitehead, M., Neary, D., Clayton, S., Wright, K., Renton, A. (2013). Fear of crime and the environment: Systematic review of UK qualitative evidence. *Bio Med Central Public Health*, 13, 496.
- Łuczyszyn, A. (2004). Tendencje występujące w rozwoju miasta – zagadnienia wybrane. *Biuletyn KPZK*, 214, 135–143.
- Malinchak, A.A., Wright, D. (1978). Older Americans and crime: The scope of elderly victimization. *Aging*, 281, 10–39.
- Mathews, A.E., Laditka, S.B., Laditka, J.N., Wilcox, S., Corwin, S.J., Liu, R., Logsdon, R.G. (2010). Older adults' perceived physical activity enablers and barriers: A multicultural perspective. *International Society for Aging and Physical Activity*, 18, 119–140.
- Marquet, O., Miralles-Guasch, C. (2015). Neighbourhood vitality and physical activity among the elderly: The role of walkable environments on active ageing in Barcelona, Spain. *Social Science & Medicine*, 135, 24–30.
- Miasta przyjazne starzeniu się. Przewodnik* (2014). Magazyn Miasta – Fundacja Res Publica.

- Morgan, R.E., Mason, B.J. (2014). *Crimes against the elderly, 2003–2013*. Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Bureau of Justice Statistics.
- Owen, N., Humpel, N., Leslie, E., Bauman, A., Sallis, J.F. (2004). Understanding environmental influences on walking: Review and research agenda. *American Journal of Preventive Medicine*, 27, 67–76.
- Pantazis, C. (2000). Fear of crime, vulnerability and poverty: Evidence from the British survey. *British Journal of Criminology*, 40, 414–436.
- Population Reference Bureau (2006). *World Population Data Sheet*. Dostęp 6.04.2022, <https://www.prb.org/wp-content/uploads/2006/08/2006WorldDataSheet.pdf>.
- Rader, N.E., Cossman, J.S., Porter, J.R. (2012). Fear of crime and vulnerability: Using a national sample of Americans to examine two competing paradigms. *Journal of Criminal Justice*, 40, 134–141.
- Safe Cities Index* (2021). Dostęp 6.04.2022, <https://safecities.economist.com/>.
- Sallis, J.F., Bowles, H.R., Bauman, A., Ainsworth, B.E., Bull, F.C., Craig, C.L., Matsudo, S. (2009). Neighborhood environments and physical activity among adults in 11 countries. *American Journal of Preventive Medicine*, 36, 484–490.
- Sampson, R.J., Raudenbush, S.W., Earls, F. (1997). Neighborhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science*, 277, 918–924.
- Scott, M. (2021). Planning for Age-Friendly Cities. *Planning Theory & Practice*, 22(3).
- Shaping Aging Cities* (2022). Dostęp 6.04.2022, https://ifa.ngo/wp-content/uploads/2015/09/Shaping-Ageing-Cities_A4_web-1.pdf.
- Skouby, E., Kivimäki, A., Haukipuro, L., Lynggaard, P., Windekilde, I. (2014). *Smart Cities and the Ageing Population*. CMI center for Communication, Media and Information technologies, Aalborg University Copenhagen.
- Skrabacz, A. (2012). *Bezpieczeństwo społeczne. Podstawy teoretyczne i praktyczne*. Difin.
- Ślodziak, A. (2014). Przemiany Warszawy na tle modelu miasta postmodernistycznego. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 341.
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej (2014). Dostęp 6.04.2022, <https://www.bbn.gov.pl/ftp/SBN%20RP.pdf>.
- Strath, S., Isaacs, R., Greenwald, M.J. (2007). Operationalizing environmental indicators for physical activity in older adults. *Journal of Aging and Physical Activity*, 15, 412–424.
- Szatur-Jaworska, B. (2016). Polityka społeczna wobec starzenia się ludności – propozycja konceptualizacji pojęcia. *Oeconomica Posnaniensa*, 4(9), 14–16.
- Szukalski, P. (2006). Starzenie się ludności – wyzwanie XXI wieku. *Polityka Społeczna*, 9, 5–26.
- Van Cauwenberg, J., De Bourdeaudhuij, I., De Meester, F., Van Dyck, D., Salmon, J., Clarys, P., Deforche, B. (2011). Relationship between the physical environment and physical activity in older adults: A systematic review. *Health Place*, 17, 458–469.
- Why population Aging Matters* (2022). A Global Perspective, U.S. Department of States. Dostęp 6.04.2022, https://scholar.google.pl/scholar?q=Why+population+Aging+Matters,+Global+Perspective,+U.S.+Department+States&hl=pl&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar.
- Wyant, B.R. (2008). Multilevel impacts of perceived incivilities and perceptions of crime risk on fear of crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 45, 39–64.

Biogramy autorów

Agnieszka Labus – dr inż. arch., architektka i urbanistka w specjalności odnowa miejska w kontekście starzenia się społeczeństwa. Adiunkt naukowy w Katedrze Urbanistyki i Planowania Przestrzennego na Wydziale Architektury Politechniki Śląskiej w Gliwicach, inicjator i prezeska Zarządu Fundacji Laboratorium Architektury 60+ (Lab60+) – pierwszej w Polsce organizacji zajmującej się innowacyjnym projektowaniem wobec potrzeb starzejącego się społeczeństwa. Autorka wielu monografii i artykułów naukowych zarówno polskich, jak i zagranicznych. Odbyła liczne staże naukowe i szkoleniowe na zagranicznych uniwersytetach: Uniwersytecie Berkeley w Stanach Zjednoczonych, Uniwersytecie Westminster w Wielkiej Brytanii, Uniwersytecie w Edynburgu.

Edyta Sadowska – doktor nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce w specjalności polityka bezpieczeństwa. Adiunkt w Instytucie Nauk o Bezpieczeństwie Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. W kręgu zainteresowań badawczych pozostaje bezpieczeństwo państwa w dobie zagrożeń asymetrycznych, a w szczególności wyzwania związane ze starzejącym się społeczeństwem, radykalnym wydłużeniem życia ludzkiego, edukacją przyszłości i nowymi technologiami. Publikowała zarówno w czasopiśmie polskich, jak i zagranicznych, w języku polskim i francuskim. Związana z Fundacją Laboratorium Architektury 60+ (Lab60+).